

Michał Piekarski

**WOJSKA SPECJALNE W WOJSKU POLSKIM – ROLA W
SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA ZARYS
ZAGADNIENIA**

Wstęp

Artykuł ten ma na celu - z racji ograniczeń objętościowych niestety jedynie skrótowe i mające charakter przyczynkarski – opisanie roli wojsk specjalnych Wojska Polskiego w systemie bezpieczeństwa Polski. Szczególny nacisk został położony na opisanie roli wojsk specjalnych na polu walki i w systemie bezpieczeństwa państwa w ogóle, a w perspektywie Polski – na okres ostatnich dwóch dekad. Jest to okres chyba najpoważniejszych przemian w ich historii, obejmujący przemiany od niewielkich pododdziałów przeznaczonych do działań na atomowym polu walki w warunkach paneuropejskiego konfliktu do dużej, samodzielnej i zróżnicowanej struktury realizującej szeroki wachlarz zadań w czasie pokoju, kryzysu, wojny, zarówno na obszarze własnego kraju, regionu oraz na innych kontynentach. Owa ewolucja jest oczywiście konsekwencją fundamentalnych zmian polskiej polityki zagranicznej i obronnej, której to polityki wojska specjalne stają się coraz istotniejszym narzędziem.

Z uwagi na znaczny stopień utajnienia wielu spraw związanych z tym rodzajem wojsk, podstawowym problemem dla badacza jest dotarcie do wiarygodnych źródeł. Mimo ukazania się w ostatnich latach kilku pozycji książkowych ma ich temat, ich przydatność jest zróżnicowana – są to zarówno poważniejsze opracowania jak i pozycje o charakterze popularnym, publicystycznym i wspomnieniowym. Nie negując wartości literackiej tych pozycji, trzeba jednak starając się zachować obiektywizm i chcąc opisać faktyczne procesy, należy jednak podchodzić do niektórych zawartych w nich treści w ostrożny i krytyczny sposób. Nieco szerszą bazą są artykuły prasowe, które jednak również wymagają

Wojska specjalne w polityce państwa

adekwatnego podejścia do ich treści. Wreszcie źródła internetowe, choć najłatwiej dostępne, potrafią być najbardziej mylące i najmniej wartościowe merytorycznie. Mimo tych trudności, artykuł ten oparty jest na powszechnie dostępnych, jawnych publikacjach.

W tekście – zgodnie z tytułem uwzględnione zostały jedynie jednostki specjalne należące do struktur wojskowych, zarówno wykonujące „typowe” dla swoich czasów zadania dywersyjne, rozpoznawcze i inne typowe dla sił wojskowych (co zmieniało się wraz z upływem czasu i zostało uwzględnione). Pominięto jednak pododdziały specjalne Żandarmerii Wojskowej oraz Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych – z uwagi na odmienne zadania i częściowo przeznaczenie oraz ograniczenia objętościowe. Podobnie pominięto Jednostkę Wojskową 2305 (GROM) w okresie podporządkowania jej MSW.

Z uwagi na brak znanych autorowi źródeł, nie zostały opisane pododdziały które według bardzo fragmentarycznych informacji mogły w omawianym okresie funkcjonować w Wojskach Ochrony Pogranicza lub Wojskowej Służbie Wewnętrznej. Objętościowe ograniczenia oznaczały także pominięcie interesującej tematyki pododdziałów i oddziałów rozpoznawczych, które dysponowały i dysponują pododdziałami dalekiego rozpoznania oraz mylnie w mediach określanymi jako „komandosi”, wojsk desantowo – szturmowych i aeromobilnych. Pominięto także temat Biura Ochrony Rządu, będącego w latach 1990 – 2001 jednostką wojskową, z uwagi na jego zupełnie odmienną specyfikę i zadania.

Wojska Specjalne – definicja i charakterystyka

Zgodnie z definicją prezentowaną obecnie przez Ministerstwo Obrony Narodowej RP wojska (siły) specjalne „stanowią samodzielne oddziały i pododdziały, złożone z wyselekcjonowanych, specjalnie wyszkolonych i wyposażonych żołnierzy, przygotowanych do działań w niewielkich grupach o różnym składzie, w środowisku podwyższonego ryzyka. Wojska specjalne wykonują zadania o znaczeniu strategicznym i operacyjnym w okresie pokoju, kryzysu i wojny¹”. Z kolei według definicji używanej przez Dowództwo Operacji Specjalnych USA (US SOCOM), operacje specjalne są to „operacje prowadzone przez specjalnie zorganizowane, wyszkolone i wyposażone siły wojskowe lub paramilitarne, w celu osiągnięcia celów militarnych, politycznych, gospodarczych, lub psychologicznych, przy

¹ http://www.wp.mil.pl/pl/strona/12/LG_14_20_25 19.03.2009

Wojska specjalne w polityce państwa

użyciu niekonwencjonalnych środków militarnych we wrogich, nieprzyjaznych lub delikatnych politycznie regionach. Operacje te prowadzone są w okresie pokoju, konfliktu i wojny, samodzielnie lub we współpracy z siłami konwencjonalnymi². Zgodnie z publikacjami doktrynalnymi USA³ operacje te mogą obejmować następujące rodzaje działań :

- akcje bezpośrednie (zasadki, rajdy, końcowe naprowadzanie amunicji precyzyjnej) mające na celu zniszczenie lub przejęcie określonego celu (obiektu) ;
- rozpoznawanie specjalne (terenu, środowiska działania, sił przeciwnika, skutków ataku) ;
- tzw. zagraniczną obronę wewnętrzną (wspieranie sił państwa gospodarza w działaniach przeciwpartyzanckich i przeciw wywrotowych) ;
- walkę niekonwencjonalną (wspieranie ruchu oporu, ugrupowań partyzanckich) ;
- zwalczanie terroryzmu (w tym ratowanie zakładników, operacje wywiadowcze, zwalczanie infrastruktury) ;
- zapobieganie proliferacji broni masowego rażenia ;
- operacje wspierania ludności cywilnej ;
- operacje psychologiczne ;
- operacje informacyjne ;

Należy zwrócić uwagę na fakt, że w ciągu ostatnich lat, trzy z tych funkcji stały się operacjami wykonywanymi rutynowo przez wojska regularne, a działania psychologiczne poza USA nie są włączane w obręb „operacji specjalnych”⁴. W polskim piśmiennictwie z reguły identyfikowano je jako działania dywersyjne i rozpoznawcze, nie została jednak przyjęta jedna definicja doktrynalna⁵.

To co można z całą pewnością powiedzieć o siłach specjalnych to to, że :

² H. Królikowski *Próba definicji* Militarny Magazyn Specjalny „Komandos” 10/02,

³ *Joint Publication 3-05 Doctrine for Joint Special Operations*. Joint chiefs of staff - 17 December 2003 , *Joint Publication 3-05.3 Joint Special Operations Operational Procedures* Joint chiefs of staff – 23 August 1993

⁴ por. polskie grupy działań psychologicznych lub pododdziały działań psychologicznych w Bundeswehrze. Operacje psychologiczne (propagandowe, agitacyjne) nigdy nie były specyfiką wyłącznie sił specjalnych.

⁵ Por. G.W *Działania specjalne – czym są ?* MMS „Komandos” 1/96 , K.Piątkowski *Zapomniany problem MMS :Komandos* 4/98.

Wojska specjalne w polityce państwa

- wykonują one działania odmienne od wojsk konwencjonalnych (pancernych, zmechanizowanych, lotniczych, obrony przeciwlotniczej, raketowych i artylerii, inżynierskich) ;
- są to siły mniej liczne i dysponujące mniejszym potencjałem w zakresie siły ognia i mobilności ale mające możliwość znacznie precyzyjniejszego użycia siły ;
- są one w stanie prowadzić działania w sposób maksymalnie skryty i zaskakujący dla przeciwnika – do tego stopnia że przeciwnik może w ogóle nie zdawać sobie sprawy z faktu prowadzenia operacji specjalnej.
- ich taktyka, techniki działania i procedury dostosowane są do działania w małych pododdziałach (grupach) o podwyższonym znaczeniu czynnika ludzkiego.
- Ich potrzeby logistyczne są mniejsze niż analogicznych struktur konwencjonalnych, skokowo jednak wzrasta zapotrzebowanie na informacje i ich ochronę.

Zadania w jakich przede wszystkim wykorzystywane są wojska specjalne to :

- Rozpoznanie specjalne – prowadzone w sposób skryty, pozwalające poprzez obecność grup (grupy) specjalnej uzyskać lub weryfikować informacje z pierwszej ręki na temat warunków meteorologicznych, geograficznych, społecznych, politycznych, militarnych w danym regionie, ocenić siły przeciwnika, ich wyposażenie, uzbrojenie, morale i wyszkolenie. Możliwe jest również pozyskiwanie wykorzystanie przez siły specjalne osobowych źródeł informacji. Jest to – pomijając typowe rozpoznanie agenturalne – wiedza niedostępna dla innych środków rozpoznania, lub mogąca przez nie być uzupełniona.
- Akcje bezpośrednie – prowadzone w celu czasowego wyeliminowania, zniszczenia, przejęcia lub odzyskania obiektów, urządzeń, nośników informacji, jak również kluczowego personelu wojskowego, w formie najść, napadów ogniowych, zasadzek, sabotażu i dywersji. Wojska specjalne są w stanie wykonać tego typu działania samodzielnie lub we współpracy z innymi siłami, mając możliwość precyzyjnego i elastycznego doboru środków

Wojska specjalne w polityce państwa

rażenia. W razie potrzeby są też w stanie zapewnić skrytość prowadzonych działań.

- Zwalczanie terroryzmu – wojska specjalne o ile odpowiednio wyszkolone i wyposażone, podobnie jak wykonujące te zadania jednostki specjalne służb policyjnych są jedyną formacją zdolną do prowadzenia skutecznej operacji ratowania zakładników (jak również jeńców wojennych). Żaden inny rodzaj wojsk ani sił nie jest w stanie przeprowadzić tego typu działań nie stwarzając nadmiernego (zamieniającego wynik operacji w wynik gry loteryjnej) zagrożenia dla życia zakładników. Działania mogą być również nakierowane na odsunięcie zagrożenia ze strony sprawców przed lub po dokonaniu przez nich zamachu terrorystycznego oraz rozpoznanie ich zamiarów, sił, środków będących w ich dyspozycji, miejsc przebywania. Są to więc działania należące zarówno do rozpoznania specjalnego jak również akcji bezpośrednich, jednak prowadzone przeciwko specyficznemu przeciwnikowi.
- Zadania ewakuacyjne i ochronne – w odróżnieniu od operacji ratowania zakładników, ich celem jest ewakuacja osób nie pozbawionych wolności ale zagrożonych przez siły nieprzyjacie, np. zestrzelonych pilotów, dyplomatów i innych osób ze strefy konfliktu zbrojnego. Wojska specjalne mogą w tych warunkach zapewnić różne sposoby ich ewakuacji, samodzielnie lub wraz z wojskami konwencjonalnymi. Wojska specjalne mogą także – z reguły w ograniczonej skali i czasie - zapewnić ochronę osób szczególnie narażonych na zamachy (np. wyższych dowódców, polityków) w strefach konfliktu zbrojnego.

Krótką historia polskich działań specjalnych

W okresie przed wybuchem II wojny światowej Wojsko Polskie rozpoczęło przygotowywanie zakonspirowanych sił dywersyjnych, mających w razie wojny atakować ważne obiekty – zwłaszcza komunikację na zapleczu przeciwnika. Inspirowano się

Wojska specjalne w polityce państwa

doświadczeniami z okresu walk o granice jak również I wojny światowej. Siły tzw. dywersji pozafrontowej zostały jednak użyte także ofensywnie, przeciwko Czechosłowacji (Zaolzie i Ruś Zakarpacka). We wrześniu 1939r, formacje te nie niestety odegrały liczącej się roli na szczeblu strategicznym ani operacyjnym.⁶ W okresie wojny, formacje specjalne funkcjonowały zarówno w Polskich Siłach Zbrojnych na Zachodzie , jak również w „ludowym” Wojsku Polskim⁷.

Na Zachodzie powstały trzy odmienne struktury, pierwszą z nich byli „cichociemni” – a więc nie zwarta jednostka, co stale szkoleni i zrzucający do Polski specjaliści – w tym z zakresu dywersji i sabotażu. Drugą była 1 Samodzielna Kompania Commando, wchodząca w skład 10 Commando. Formacja ta, wyszkolona podobnie jak inne (brytyjskie i alianckie) siły „Commando” była wykorzystywana na froncie włoskim jako doborowa formacja lekkiej piechoty (taką samą rolę odgrywały na tym i innych frontach inne formacje Commando). Finalnie trzecim pododdziałem była 1 Samodzielna Kompania Grenadierów, formowana z zamiarem użycia do działań dywersyjnych w Europie Zachodniej, ostatecznie jednak jako zwarta formacja nie użyta bojowo⁸.

Na Wschodzie utworzono w 1943 roku 1 Polski Samodzielny Batalion Specjalny, na bazie którego formowano grupy dywersyjno – rozpoznawcze desantowane za linię frontu, w tym dla wsparcia Gwardii/Armii Ludowej oraz do działań rozpoznawczych na terenach III Rzeszy.

Po 1945 roku, przez kilka lat w Polsce, podobnie jak w ZSRR, nie istniały żadne formacje specjalne. Wojsko Polskie jako część sił zbrojnych tzw. bloku wschodniego było w zakresie zadań, doktryny, struktur, uzbrojenia i wyszkolenia odwzorowaniem strategicznych koncepcji i interesów ZSRR. Stawało się w miarę narastania antagonizmów na linii wschód – zachód, ciężką pancerną – zmechanizowaną formacją obliczoną na udział w wielkiej, ofensywnej operacji na kierunku zachodnim. Wraz ze zmianą zapatrywań na rolę sił specjalnych, jaka w ZSRR następowała od początku lat pięćdziesiątych⁹, także w WP zaczęto formować pododdziały specjalne.

⁶ A. Czerwiński *Dywersja pozafrontowa* MMS „Komandos” 3/96, 4/96

⁷ Autor z uwagi na ograniczenia objętościowe i doskonałe opisanie tematu, świadomie pomija organizacje podziemne działające na obszarach okupowanych.

⁸ J.Rybak *Commando.pl* Warszawa 2007 str. 19-37

⁹ od 1950 roku w ZSRR zaczęto formować kompanie

Wojska specjalne w polityce państwa

W roku 1951 utworzono dwa samodzielne plutony rozpoznawcze – 5 w Sztumie i 6 w Opolu. Były to jednostki przeznaczone do prowadzenia dalekiego rozpoznania na korzyść okręgów wojskowych – Pomorskiego i Śląskiego (a więc pierwszorzutowych armii na czas „W”). W roku 1953 rozwinięto je do etatów kompanijnych zmieniając ich numery na odpowiednio 9 i 10 i dyslokując do Inowrocławia i Oleśnicy. Rok później sformowani z nich 19 Samodzielny Batalion Rozpoznawczy (Oleśnica, potem Wrocław). Wraz z utworzeniem 6 Pomorskiej Dywizji Powietrzno Desantowej, batalion ten włączono w jej struktury i przeniesiono do Bielska – Białej, zachowując jego specjalny charakter¹⁰. Prawdopodobnie w wyniku ujawnienia faktu istnienia utajnionej jednostki, przeformowano ją w roku 1961 w batalion powietrzno – desantowy, z czasem zmieniając jego numer na 18¹¹.

Aby podtrzymać zdolność WP do prowadzenia dalekiego rozpoznania i dywersji, w roku 1964 wydzielono z 6 PDPD 26 batalion szturmowy, przeniesiono do Dźwinowa i przemianowano na 1 Samodzielny Batalion Szturmowy. Była to jednostka podporządkowana Sztabowi Generalnemu WP, a w czasie „W” dowództwu Frontu Polskiego. Batalion tworzyły cztery kompanie specjalne, kompania pływonurków, kompania łączności oraz pododdziały zabezpieczenia. W roku 1967 dodatkowo – na bazie batalionu - utworzono jeszcze 3 samodzielne kompanie specjalne dla potrzeb okręgów wojskowych. Były to 48 ks. w Krakowie, 56 ks. w Bydgoszczy (później Szczecinie) i 62 ks. w Bolesławcu¹². Kilka lat później małe kompanie sformowano w ramach dywizyjnych batalionów rozpoznawczych¹³. Dodatkowo, w Marynarce Wojennej utworzono w 1974 roku Zespół Badawczy ds. Pływonurków Morskich, rok później na jego bazie powstała samodzielna jednostka, od 1987 roku nazywana Wydziałem Działań Specjalnych¹⁴.

Wszystkie te jednostki – podobnie jak całe Wojsko Polskie - były przygotowywane do udziału w jednej wojnie, czyli III wojnie światowej. W realiach konfliktu zdominowanego przez szybkie działania głęboko urzutowanych zgrupowań wojsk pancernych i zmechanizowanych, desanty powietrzne i morskie szczebla operacyjnego, raketowe i lotnicze uderzenia jądrowe, ich zadaniem było przede wszystkim prowadzenie rozpoznania

¹⁰ A. Czerwiński *Zaczęło się w Opolu (1)* MMS „Komandos” 1/96 Z. Gwóźdź *Zaczęło się w Opolu (2)* MMS „Komandos” 2/96

¹¹ Jednostka ta istnieje do dziś jako 18 Batalion Desantowo – Szturmowy 6 Brygady Desantowo - Szturmowej

¹² W razie wojny jednostki te miały by być prawdopodobnie rozwinięte do struktur batalionowych, por J.Rybak *Commando.pl* Warszawa 2007 str. 179

¹³ CH *Ukryci we własnych szeregach* MMS „Komandos” 1/96

¹⁴ <http://www.wojskaspecialne.mil.pl/21-mjds.html?ln=pl> 20.03.2009

Wojska specjalne w polityce państwa

na korzyść nacierających wojsk adekwatnego szczebla, przede wszystkim zaś celów takich jak węzły dowodzenia, łączności, nosiciele broni masowego rażenia, składy materiałów pędnych i smarów (MPS), przeprawy i węzły komunikacyjne, zgrupowania wojsk nieprzyjaciela. Dywersja miała prawdopodobnie mniejsze znaczenie, z uwagi na małą ilość materiałów wybuchowych jakie mogła mieć w dyspozycji grupa specjalna¹⁵, dłuższy czas jaki jest potrzebny do dokonania dywersji (rozpoznanie obiektu, opracowanie planu, wykonanie go) oraz ujawnienie faktu działania grupy specjalnej (zwłaszcza w razie najść, zasadzek i tym podobnych działań). Specyficzne zadania „Formozy” jak nieoficjalnie nazywano jednostkę specjalną MW obejmowały ataki na jednostki pływające, obiekty hydrotechniczne, rozpoznanie odcinków wybrzeża pod kątem wyładunku sił desantu morskiego (czytaj : 7 Łużyckiej Dywizji Desantowej).

Metody działania były więc zbliżone do radzieckiego Specnazu GRU (wojskowych sił specjalnych wywiadu wojskowego) , zakładające przerzut grupy za front (drogą desantu spadochronowego, śmigłowcowego, przeniknięciem drogą morską, ewentualnie przez linię frontu na pojazdach (grupy ze składu kompanii dywizyjnych). Podobna była także struktura kadrowa, oparta na zasadniczej służbie wojskowej i zawodowej kadrze oficerskiej (częściowo podoficerskiej). Grupy specjalne miały operować na głębokości powyżej 50 - 100 km w ugrupowaniu przeciwnika, przy czym górna granica tej odległości nie jest jednoznacznie określona w źródłach. Można przyjąć że było to powyżej 400 kilometrów, być może nawet 700, a więc tereny ówczesnej RFN, państw Beneluksu, być może Francji i zapewne Skandynawii¹⁶.

Stan wojsk specjalnych po transformacji ustrojowej

Jednostki opisane powyżej zaczęły na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych przechodzić zauważalne zmiany. Wygaszanie „zimnej wojny” i zmiana doktryny obronnej oznaczała także zmianę zadań dla wojsk specjalnych.

¹⁵ Wiadomym jest, że na potrzeby wojsk specjalnych USA i ZSRR opracowały małogabarytowe przenośne ładunki jądrowe, przewidziane do niszczenia tuneli, mostów, wiaduktów itp. obiektów. Nie wiadomo nic aby takowe środki miałyby być na czas wojny wydane polskim grupom specjalnym.

¹⁶ J.Rybak *op.cit* str. 104. Kierunek skandynawski wynika z założonych na czas W zadań 7 Łużyckiej Dywizji Desantowej – uderzenia na kierunku Danii i Norwegii.

Wojska specjalne w polityce państwa

Doświadczenia wykazywały niezbicie także konieczność uzawodowienia sił specjalnych. Okres służby zasadniczej, mimo że relatywnie długi (2 lata w wojskach lądowych, 3 w marynarce wojennej) i pozwalający na doskonałe przygotowanie kondycyjne, to jednak za mało na wszechstronne wyszkolenie specjalisty działań specjalnych.

Nowe założenia opierały się na działaniach typowo obronnych, prowadzonych na terytorium kraju, w tym także w sytuacji całkowitej lub częściowej okupacji, na obszarze aglomeracji miejskich. W roku 1990 we wszystkich jednostkach specjalnych wojsk lądowych utworzono zespoły Kadrowych Grup Specjalnych, złożone wyłącznie z żołnierzy zawodowych, i według opublikowanych informacji – na szerszą niż wcześniej skalę współpracujące z innymi strukturami, w tym wojskowym Agenturalnym Wywiadem Osobowym, strukturami pozamilitarnymi oraz specjalistami spoza wojska¹⁷. Wypracowywano także nowe, niestandardowe i nowatorskie rozwiązania w zakresie szkolenie, taktyki, wyszkolenia specjalistycznego¹⁸.

Jednostki te były także – według jednej z pozycji – wykorzystywane do zadań związanych ze sprawdzaniem szczelności zabezpieczeń instalacji i obiektów wojskowych, kontynuując także standardową wręcz procedurę wprowadzania grup specjalnych w roli „przeciwnika” podczas dużych ćwiczeń poligonowych¹⁹.

W roku 1993 planowano rozwinięcie kompanii bolesławieckiej i szczecińskiej do etatów batalionowych, jednak zamiast tego nagle zdecydowano o koncentracji całości wojsk specjalnych w Lublińcu, w postaci 1 Pułku Specjalnego, podlegającego Sztabowi Generalnemu WP²⁰. Jednostka ta, funkcjonująca w strukturze batalionowej, w dalszym ciągu składała się głównie z żołnierzy służby zasadniczej, uzupełnionych przez żołnierzy nadterminowych i zawodowych²¹. Faktem jest jednak, że część żołnierzy zawodowych z kompanii specjalnych nie zdecydowała się na służbę w Lublińcu, przechodząc do innych jednostek wojskowych, struktur nie podlegających MON, lub do cywila. Mimo tego, Pułk podjął intensywne szkolenie, w tym z wojskami specjalnymi USA (10 Grupa Sił Specjalnych) i Wielkiej Brytanii (21 pułk SAS), Niemiec (200 Kompania Dalekiego Rozpoznania)²².

¹⁷ A. Kups <<Oczy i uszy>> armii MMS Komandos 3/99, P. Bernabiuk *mjr Kups o 56 kompanii specjalnej* Warszawa 2007 str. 271 – 294, 316 - 317

¹⁸ CH <<Szczeciński Specnaz>> MMS Komandos 1/94

¹⁹ P. Bernabiuk *op.cit* str. 295 - 315

²⁰ *Ibidem* str. 318. W Lublińcu od 1985 roku stacjonował już 1 Samodzielny Batalion Szturmowy.

²¹ *Skrzydlaty Sztylet* MMS Komandos 9/97

²² http://www.wojskaspecjalne.mil.pl/20-1_psk.html?ln=pl 25.03.2009

Wojska specjalne w polityce państwa

Drugą jednostką specjalną WP w owym okresie była jednostka Marynarki Wojennej, od 1990 roku nazywana Grupami Specjalnymi Płetwonurków, podlegającymi Grupie Okrętów Rozpoznawczych²³. Prawdopodobnie w owym okresie była już jednostką całkowicie zawodową.

Zadania wojsk specjalnych w omawianym okresie trudno dokładnie określić, z uwagi na brak jawnych źródeł. Można natomiast domyślać się, że w ówczesnych realiach geopolitycznych i militarnych, ich podstawowe zadania w razie kryzysu lub wojny obejmowały by działania rozpoznawcze, dywersyjne, być może także organizowanie działań nieregularnych po zajęciu części terytorium przez nieprzyjaciela. Nie wiadomo natomiast aby te jednostki miały wykonywać jakies zadania w czasie pokoju, na przykład wspomagając Policję w zwalczaniu terroryzmu. Należy także zwrócić uwagę na stosunkowo słabe zaplecze materiałowe, gorsze niż w innych krajach Europy wyposażenie i uzbrojenie (de facto tylko nieznacznie zmodyfikowane wzory ogólnie wojskowe oraz nieliczne egzemplarze nowoczesnego sprzętu²⁴), brak adekwatnego wsparcia lotniczego – istniejącego w innych państwach, zwłaszcza USA i Wielkiej Brytanii lotnictwa sił specjalnych, zdolnego działać w specyficznych warunkach (loty na ekstremalnie niskich wysokościach, w nocy i trudnych warunkach atmosferycznych, z wykorzystaniem urządzeń noktowizyjnych). Dodatkowo żadna z istniejących jednostek lotniczych nie była przewidziana wyłącznie do wsparcia wojsk specjalnych.

Za poważną zmianę należy uznać włączenie w roku 1999 Jednostki Wojskowej GROM (Grupa Reagowania Operacyjno – Mobilnego, JW 2305). Wobec zmian w systemie obronnym państwa, zakładających przekazanie pełnego zwierzchnictwa nad formacjami wojskowymi ministerstwu obrony²⁵, formacja ta, tworzona od roku 1990 przy dużym wsparciu amerykańskim i brytyjskim a wyspecjalizowana w działaniach przeciwterrorystycznych (ratowaniu zakładników), została bezpośrednio podporządkowana Ministrowi Obrony Narodowej. Należy zauważyć, że oddział ten posiadał istotne doświadczenia bojowe z działań prowadzonych wewnątrz kraju oraz na misjach zagranicznych (Haiti, Wschodnia Sławonia). Wraz ze zmianą podporządkowania, poszerzył

²³ J.Rybak *Komandosi. Jednostki Specjalne Wojska Polskiego* str.72

²⁴ Por np. I.Chloupek *Z czym do NATO?* MMS Komandos 5/2000 i 6/2000

²⁵ Poza MON znajdowały się : Nadwiślańskie Jednostki Wojskowe MSW, Biuro Ochrony Rządu i JW2305. NJW rozwiązano, BOR stał się samodzielną formacją o charakterze ochronnym działającą na podstawie odrębnej ustawy.

Wojska specjalne w polityce państwa

się jej zakres zadań o inne, typowo wojskowe działania²⁶. Zmianie podporządkowania towarzyszyły niejasne okoliczności, pomówienia i burza medialna związane z dokonaną tuż przed nią dymisją dowództwa jednostki²⁷. W nowych strukturach jednostka zdołała ostatecznie utrzymać swoją specyfikę i poziom wyszkolenia, jednak jej miejsce w strukturze wojska nie zostało jednoznacznie określone.

Okres ten, wraz z wejściem do NATO był także czasem zwiększonego zaangażowania w misje zagraniczne. Dotąd nie używano na nich zwartych jednostek, wystawiając doraźnie formowane kontyngenty, w których znajdowali się także żołnierze wojsk specjalnych (nie tworzyli oni żadnych oddzielnych) struktur. Od rozpoczęcia misji IFOR pod egidą NATO w Bośni (1996 rok) zaczęto używać jednak zwartych pododdziałów i oddziałów, uzupełnianych przez żołnierzy z zewnątrz. Dotyczyło to także wojsk specjalnych, które kierowano na Bałkany w związku z niepokojami w Macedonii – w roku 2001 żołnierze GROM zostali wysłani do Kosowa, gdzie prawdopodobnie prowadzili działania wymierzone w nielegalne ugrupowania zbrojne i grupy przestępcze wspierające rewoltę albańską w Macedonii²⁸. W latach 2001 – 2003 żołnierze 1 Pułku brali udział w działaniach w samej Macedonii w ramach natowskiej misji „Amber Fox”, później znanej jako „Allied Harmony”. Podczas tej operacji, 4.03.2003 dwaj żołnierze pułku zginęli a dwaj zostali ranni w wyniku zamachu bombowego. Sam pułk od roku 2002 stawał się jednostką w coraz większym stopniu zawodową, a żołnierze dobierani byli w drodze specjalnego procesu selekcyjnego, podobnie jak w większości jednostek specjalnych innych armii.

Po rozpoczęciu przez USA po zamachach 11.09.2001 tzw. „wojny z terroryzmem”, czynnie popartej przez Polskę, wojska specjalne zaczęły być znacznie bardziej intensywnie używane. Początkowo dotyczyło to GROM-u, którego żołnierze w niewielkiej liczbie zostali wysłani do Afganistanu jako część Polskiego Kontyngentu Wojskowego w roku 2002, wykonując zarówno zadania ochronne jak i prawdopodobnie biorąc udział w bardziej ofensywnych działaniach. Należy jednak zwrócić uwagę, że tego rodzaju siły mogłyby być prawdopodobnie efektywniej użyte w większym autonomicznym zgrupowaniu. Od roku 2004 zastąpili ich żołnierze z Lublińca, a następnie zwiadowcy 2 Pułku Rozpoznawczego²⁹.

²⁶ K. Jałoszyński *Współczesny wymiar antyterroryzmu* Warszawa 2008 str.145 – 149.

²⁷ Por. H.Królikowski *Wojskowa Formacja Specjalna GROM* Warszawa 2000 str. 73-79

²⁸ J.Rybak *Komandosi. Jednostki Specjalne Wojska Polskiego* str.101 - 104

²⁹ J.Rybak *Grom.pl* Warszawa 2005 str. 87-114.

Wojska specjalne w polityce państwa

Dużo większy rozmach miały działania prowadzone w Iraku. Już od 2002 roku, w Zatoce Perskiej obecni byli komandosi „Formozy”, oraz morskiej grupy GROM-u. Z dostępnych informacji wynika, że ci drudzy zajmowali się kontrolą żeglugi w ramach wymuszania embarga nałożonego na reżim Saddama Husseina, dokonując we współpracy z morskimi siłami specjalnymi USA licznych operacji abordażowych na podejrzanych jednostkach³⁰.

Podczas operacji „Iracka Wolność” również użyto GROM-u, w sile kilkudziesięciosobowego pododdziału do dwóch ważnych zadań o charakterze strategicznym. Pierwszym było opanowanie w dniu rozpoczęcia działań zbrojnych (20.03.2003), przy wsparciu sił amerykańskich morskiego terminalu przeładunkowego ropy KAAOT i niedopuszczenie do jego zniszczenia. Oznaczało by to katastrofę ekologiczną i konieczność zmiany planów działania sił alianckich na wybrzeżu irackim³¹. Drugim było przeprowadzone w połowie kwietnia opanowanie tamy Mukarain na północ od Bagdadu³². W działaniach tych, Polacy byli w dużym stopniu wspierani przez Amerykanów – zwłaszcza w zakresie transportu lotniczego jak i morskiego.

Po objęciu przez Polskę we wrześniu 2003 roku strefy stabilizacyjnej w Iraku, w ramach polskiego kontyngentu trafiła tam początkowo kompania ze składu 1 Pułku, w miarę kurczenia się sił Międzynarodowej Dywizji Centrum Południe w kolejnych zmianach redukowano liczebność także komponentu specjalnego. Pododdziały te wykonywały zadania ochronne oraz wspierały działania przeciwpartyzanckie. Udzielano także pomocy szkoleniowej rządowym siłom irackim³³. Przez pewien, czas niezależnie od sił w polskiej strefie, wydzielony kontyngent JW 2305 prowadził działania przeciwpartyzanckie i przeciw terrorystyczne w Iraku wraz z siłami amerykańskimi³⁴. Doświadczenia irackie pozytywnie wpłynęły na stopień wyszkolenia i wyposażenia jednostek Wojska Polskiego, w tym zwłaszcza jednostek specjalnych. Bardzo duży postęp nastąpił zwłaszcza w zakresie wyposażenia i oporządzenia indywidualnego, nieocenioną wartością jest nabyte doświadczenie bojowe. Podobne efekty powinno przynieść zaangażowanie na dużą skalę w Afganistanie (od roku 2007).

³⁰ *Ibidem*, str. 117 - 136

³¹ *Ibidem* str.163 – 179.

³² *Ibidem* str.197-189

³³ *Ibidem* str.219 - 235

³⁴ *Ibidem* str.211-217

Wojska specjalne w polityce państwa

Bardzo istotnym czynnikiem umacniającym rolę i pozycję wojsk specjalnych jest utworzenie z dniem 1.01.2007 Dowództwa Wojsk Specjalnych, odpowiedzialne za wyszkolenie, wyposażenie oraz dowodzenie siłami specjalnymi. W jego podporządkowaniu znalazły się JW2305, 1 PSK oraz "Formoza" znana odtąd jako Morska Jednostka Działań Specjalnych.

W dalszym ciągu jednak istniejący system był i częściowo dalej jest niespójny. Z jednej strony istnieje jednostka GROM o tradycyjnie dużym zakresie autonomii, dużych zasobach sprzętowych, korzystająca z nowoczesnego uzbrojenia o standardzie identycznym jak jednostki zachodnie. Uzbrojenie JW2305 – w tym karabinki rodziny M4, lekka broń maszynowa rodziny FN Minimi, broń wyborowa w tym Wielkokalibrowa i dalekiego zasięgu, nowoczesna broń krótka i pistolety maszynowe, środki transportu, łączności i rozpoznania – przez długi czas wyprzedzała o lata inne jednostki i formacje, a tam gdzie takowe uzbrojenie trafia najczęściej występuje w ilościach niewystarczających lub śladowych. GROM jako jedyna formacja specjalna dysponował swego czasu własnym śmigłowcem i personelem latającym, a obecnie jako pierwsza jednostka w Polsce wprowadził do służby rozpoznawcze samoloty bezzałogowe. GROM od początku intensywnie współpracował z najbardziej elitarnymi jednostkami USA, w tym słynną grupą przeciwterrorystyczną „Delta”. Autonomia jednostki była posunięta do tego stopnia że w okresie podporządkowania MSW, żołnierze występowali kilkakrotnie, w zupełnie odmiennych od wojskowych mundurach galowych³⁵.

Co ważniejsze, formacja ta była początkowo formacją kontrterrorystyczną i należy zadać pytanie w jakim stopniu jest ona w stanie wykonywać te zadania, będąc obciążona także zadaniami typowo wojskowymi, w tym zaangażowana w misje zagraniczne. W zakresie zwalczania terroryzmu na terenie Polski, niezbędne jest powiem posiadanie, oprócz szeregu jednostek służb policyjnych także silnej jednostki zdolnej do wsparcia ich przy skomplikowanych operacjach ratowania zakładników (duże budynki, samoloty, statki i promy pasażerskie) i dysponującej dużym zapleczem szkoleniowym i siłami wsparcia.

Z drugiej strony, pozostałe jednostki pozostawały w cieniu JW 2305. Ich wyposażenie i uzbrojenie długo było na niższym poziomie i dopiero w obecnym okresie braki są stopniowo nadrabiane³⁶. Jednostki te przeszły także wyraźną ewolucję od wykonywania wyłącznie zadań dywersyjno - rozpoznawczych do znacznie szerszego zakresu działań, w tym nawet mających

³⁵ Kopie przedwojennego munduru oficerskiego wojsk lądowych wz. 36 w kolorze khaki i granatowym.

³⁶ Z wyjątkiem Formozy, która nieco wcześniej nabyła nowoczesne uzbrojenie i wyposażenie.

Wojska specjalne w polityce państwa

charakter przeciwterrorystyczny (w szerszym rozumieniu niż tylko ratowanie zakładników), stanowiąc bardzo istotny czynnik polskiego potencjału obronnego. Warto zauważyć także coraz większą współpracę szkoleniową wojsk specjalnych ze strukturami pozamilitarnymi, np. udział przedstawicieli omawianych jednostek w dużych przedsięwzięciach szkoleniowych organizowanych przez Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji we Wrocławiu.

Wojska Specjalne dzisiaj

Całość polskiego potencjału wojsk specjalnych jest w stanie spełnić szereg istotnych funkcji w systemie bezpieczeństwa Polski.

W okresie pokoju , ich podstawową misją jest oczywiście intensywne szkolenie. Oprócz tego, podczas tzw. „operacji wojskowych innych niż wojna”, są szczególnie przydatne w następujących zadaniach :

- Zwalczenie terroryzmu – poprzez wsparcie innych służb państwowych (Policji, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, służb specjalnych) w rozpoznaniu konkretnych zagrożeń w sposób skryty, fizycznym zwalczaniu sprawców i ich zasobów (akcja bezpośrednie) , w razie szczególnej potrzeby – w ochronie ważnych osób, ewentualnie obiektów w charakterze sił kontruderzeniowych.
- Zwalczenie przestępczości zorganizowanej, zwłaszcza międzynarodowej – w zakresie podobnym do zwalczania terroryzmu, zwłaszcza poza terytorium RP
- Wsparcie doradczo – szkoleniowe państw zaprzyjaźnionych – wojska specjalne mogą być użyte do szkolenia podobnych formacji w innych krajach, w ten sposób wnosząc konkretny wkład w sojusze międzynarodowe
- Istnieje teoretyczna możliwość angażowania żołnierzy wojsk specjalnych w niejawne operacje specjalne o charakterze wywiadowczym, szkoleniowym lub sabotażowym, a prowadzone w interesie polityki zagranicznej Polski lub sojuszu w którym Polska uczestniczy. Autor podkreśla że jest to jedynie teoretyczna możliwość i nie dysponuje żadnymi przesłankami aby domniemywać że taka działalność jest lub była prowadzona.

Wojska specjalne w polityce państwa

Podczas operacji wojskowych w ramach misji międzynarodowych wojska specjalne mogą być angażowane do :

- Prowadzenia wszechstronnego rozpoznania specjalnego na korzyść sił polskich lub koalicyjnych, w tym wsparcia działań wywiadowczych lub kontrwywiadowczych.
- Wspierania działań o charakterze współpracy cywilno – wojskowej.
- Wspierania w zakresie swoich możliwości ochrony ważnych osób i obiektów.
- Prowadzenia akcji bezpośrednich wymierzonych w kluczowe elementy ugrupowania przeciwnika (sił zbrojnych, ugrupowań partyzanckich, terrorystycznych lub przestępczych)
- Szkolenia lokalnych sił zbrojnych i policyjnych.
- Wspierania działań w zakresie kontroli przestrzegania embarga lub blokady morskiej, w tym zwalczania proliferacji broni masowego rażenia.
- Zwalczanie piractwa morskiego.
- Prowadzenia działań poszukiwawczo ratunkowych w warunkach bojowych, ewakuacji osób niewalczących z rejonu konfliktu.
- Aresztowania osób podejrzewanych o przestępstwa wojenne i ratowania zakładników

Należy zwrócić uwagę na fakt, że podczas misji zagranicznych najbardziej prawdopodobna jest konfrontacja z innym niż klasyczne siły zbrojne. Wówczas rola wojsk specjalnych ulega skokowemu zwiększeniu.

Podczas otwartego konfliktu zbrojnego podstawowe zadania sił specjalnych to :

- Prowadzenie rozpoznania specjalnego na korzyść sił własnych i ewentualnie sojusznicznych.
- Prowadzenie działań dywersyjnych i sabotażowych.
- W sprzyjających sytuacjach prowadzenie działań rajdowych (wraz z wojskami aeromobilnymi).
- Poszukiwanie i ratownictwo w warunkach bojowych.
- W szczególnie niekorzystnej sytuacji strategicznej, organizacja ruchu oporu i działań nieregularnych na terenach zajętych przez przeciwnika.

Wojska specjalne w polityce państwa

Istniejący potencjał wojsk specjalnych jest dobrą bazą do rozwoju ich potencjału w przyszłości. Podstawą jest jednak przede wszystkim dbałość o żołnierzy, dobre warunki ich służby oraz jak najlepsze ich wykształcenie, zaś na drugim miejscu – stworzenie silnego systemu wsparcia i zabezpieczenia działań specjalnych (rozpoznanie, transport, łączność, logistyka). Na trzecim miejscu znajdują się dostawy adekwatnego do potrzeb wyposażenia i uzbrojenia.

Michał Piekarski

Bibliografia

1. *Joint Publication 3-05 Doctrine for Joint Special Operations*. Joint chiefs of staff - 17 December 2003 ,
2. *Joint Publication 3-05.3 Joint Special Operations Operational Procedures* Joint chiefs of staff – 23 August 1993
3. P.Bernabiuk *mjr Kups o 56 kompanii specjalnej* Warszawa 2007
4. K. Jałoszyński *Współczesny wymiar antyterroryzmu* Warszawa 2008
5. H.Królikowski *Wojskowa Formacja Specjalna GROM* Warszawa 2000
6. J.Rybak *Komandosi. Jednostki Specjalne Wojska Polskiego* Warszawa 2003
7. J.Rybak *Grom.pl* Warszawa 2005
8. J.Rybak *Commando.pl* Warszawa 2007
9. G.W *Działania specjalne – czym są ?* MMS „Komandos” 1/96
10. A. Czerwiński *Zaczęło się w Opolu (1)* MMS „Komandos” 1/96
11. CH *Ukryci we własnych szeregach* MMS „Komandos” 1/96
12. Z. Gwóźdź *Zaczęło się w Opolu (2)* MMS „Komandos” 2/96
13. A. Czerwiński *Dywersja pozafrontowa* MMS „Komandos” 3/96, 4/96
14. K.Piątkowski *Zapomniany problem* MMS „Komandos” 4/98
15. I.Chloupek *Z czym do NATO?* MMS Komandos 5/2000 i 6/2000
16. H. Królikowski *Próba definicji* Militarny Magazyn Specjalny „Komandos” 10/02
17. I.Chloupek *Mieszanka firmowa* „Commando” 2/2008 i 3/2008
18. <http://www.wojskaspecjalne.mil.pl/>

Wojska specjalne w polityce państwa

19. www.grom.mil.pl
20. www.wp.mil.pl
21. www.shadowspear.com